

IndustriALL Küresel Sendika Dünya Enerji Konferansı

10-11 Nisan 2014, Madrid, İspanya

***“Sürdürülebilir, Sosyal ve Güvenli
Enerji Politikasına Doğru”***

**Tartışma Belgesi
(Özet)**

Giriş: Enerji Sektöründe Sorunlar ve Sendikalar

Enerji sosyal ve ekonomik gelişmenin başlıca yakıtıdır ve çevre üzerinde önemli etkileri vardır. Dünya son yirmi yılda değişti ve enerji arzını ve kullanımını şu ana etmenler şekillendiriyor:

- Petrol fiyatlarının 15 yıl makul bir düzeyde seyrettikten sonra 2001'den bu yana keskin bir tırmanışa geçmesi;
- Büyük ekonomilerde enerji tüketimindeki büyük düşüşle birlikte ortaya çıkan yavaş ekonomik büyüme ve finans krizi;
- Kuzey Amerika'da kaya gazının büyük bir hızla yaygınlaşması;
- Fukuşima Daiçi Nükleer Enerji Tesisi'ndeki (NPP) kaza;
- Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki enerji tedarikçisi ülkelerde politik durumun değişkenliği;

- İklim değişikliğinin azaltılması konusunda küresel bir mutabakat sağlanmaması;
- Avrupa Emisyon Ticareti Sistemi'nde CO₂ fiyatlarındaki düşüş;
- Özellikle Avrupa'da, üreticilere yönelik cömert sübvansiyonlar nedeniyle, yenilenebilir enerji kaynaklarındaki hızlı artış;
- Akıllı teknolojilerin kullanılması;
- Enerji verimliliği potansiyelinin hâlâ kullanılmaması;
- Yeni altyapı projeleri (enerji projeleri dahil) ve bu projelerin politik karar süreçleri üzerindeki etkisi konusunda kamuoyunda kaygıların artması.

Son yirmi yılda çevre, özellikle iklim değişikliği, küresel enerji sanayisinin gelişmesini her şeyden çok etkiledi. Yenilenebilir enerji de belirleyici etkenlerin başında yer almaktadır. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 1992'de Rio de Janeiro'da imzalanmasına kadar enerji sektörü farklı görünüyordu. Ondan sonra, sürdürülebilir gelişme, dünyanın enerji geleceğini şekillendiren başlıca etmenlerden biri oldu.

Eylül 2010'da Norveç'in Stavanger kentinde düzenlenen bir önceki Dünya Enerji Konferansı'nda değişik kararlar alındı ve şu konuları içeren ayrıntılı bir Eylem Planı tartışıldı ve kabul edildi:

- Demokratik enerji politikalarının geliştirilmesi;
- Enerji ihraç ve ithal eden ülkelerdeki sendikalar arasındaki dayanışmanın güçlendirilmesi;
- Küresel çerçeve sözleşmelerle ilgili çalışmaya süreklilik kazandırılması;
- Bölge ve alt-bölge düzeyinde sanayi ağlarına odaklanılması;
- Özellikle Irak, Kolombiya, Meksika ve Nijerya'da hükümetlerin ve işverenlerin saldırısıyla karşı karşıya bulunan üye sendikaları desteklemek üzere etkin kampanyalar düzenlenmesi;
- Sektörde sendikal örgütlenme çalışmalarına destek verilmesi.

IndustriALL Küresel Sendika'nın Kopenhag'daki Kuruluş Kongresi enerjiye atıfta bulunan bir eylem planı kabul etti: "Güvenliği ve sürdürülebilirliği dünya ölçeğindeki sanayi üretiminin temeli olarak kabul eden proaktif bir enerji politikası geliştirilmelidir." Ardından, Asya Pasifik (AP) Elektrik Enerjisi Sendikaları Ağı, Güney Afrika Ülkeleri Enerji Ağı (SAEN) ve Uluslararası Nükleer Enerji İşçileri Sendikaları Ağı (INWUN), temiz ve sürdürülebilir enerjiyi, enerji kaynaklarının dengeli bir şekilde birleştirilmesini, liberalleştirme ve kuralsızlaştırmaya karşı olmayı esas alan politikalar geliştirdi. Enerji kaynakları kısıtlı olan ülkelerde, enerji güvenliğinin önceliği kabul edilmeliydi. Avrupa Birliği'nde (AB) ve gelişmiş ülkelerin büyük bölümünde elektrik enerjisi ve gaz kaynakları özelleştirilmiş bulunuyor. İkili ve çok taraflı serbest ticaret anlaşması görüşmeleri halen büyük bölümüyle Dünya Ticaret Örgütü mekanizması dışında gerçekleşiyor. Japonya, Tayland, Tayvan, Güney Kore, Şili, Beyaz Rusya ve Kıbrıs'taki üye örgütlerimiz kuralsızlaştırma/özelleştirmeye karşı aktif kampanyalar yürütüyor. Bölgesel ve sektörel ağ toplantılarında, "Sürdürülebilir, Sosyal ve Güvenli Enerji", IndustriALL Küresel Sendika'nın enerji sektöründeki faaliyetleri konusunda ana tema olarak geliştiriliyor.

Sanayiye Genel Bakış

ABD Enerji Bakanlığı'nın yayımladığı "The International Energy Outlook 2013" adlı rapor, dünya enerji tüketiminin 2010 ve 2040 yılları arasında yüzde 56 artacağını öngörüyor. Dünyada toplam enerji kullanımının 2010'da 524 katrilyon *İngiliz ısı birimi* (Btu) iken, 2020'de 630 katrilyon Btu'ya, 2040'ta ise 820 Btu'ya çıkacağı belirtiliyor. Enerji tüketimindeki artışın önemli bir bölümü, talebi uzun dönemli ekonomik büyümenin yönlendirdiği OECD dışındaki ülkelerde oluyor. OECD dışındaki ülkelerde enerji kullanımı yüzde 90 artarken, OECD ülkelerinde bu artış yüzde 17. Yenilenebilir enerji ve nükleer enerji dünyada en hızlı artış gösteren enerji kaynaklarıdır; her biri yılda yüzde 2,5 artış gösteriyor.

Ne var ki, 2040 itibariyle fosil yakıtlar dünya enerji kullanımının yüzde 80 kadarını oluşturmaya devam ediyor. Genelde doğal gaz en hızlı artış gösteren fosil yakıttır. Küresel doğal gaz tüketimi yılda yüzde 1,7 oranında artıyor. 2030'a kadar ise kömür kullanımı petrol ve diğer sıvı yakıtların kullanımından daha hızla artmış olacak. Bunun nedeni genelde Çin'in kömür tüketimindeki artış ve OECD ülkelerinde sıvı yakıtlara olan talepteki yavaş artış ve yüksek petrol fiyatlarıdır.

2040 itibariyle dünyada enerji tüketiminde en büyük pay (tüketimin yarısından fazlası) hâlâ sanayi sektöründe. Dünya ölçeğinde enerjiyle ilgili karbondioksit emisyonu 2010'da 31 milyar metrik tondan 2020'de 36 milyar metrik tona ve sonra 2040'ta 45 milyar metrik tona çıkmış olacak (yüzde 46 artış).

Gelişmekte olan ülkelerde fosil yakıtlara sürekli bağımlı bir şekilde seyreden ekonomik büyüme, emisyon artışlarının başlıca nedenini oluşturuyor. Enerji tedariki ve kullanımı güçlü ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler yaratıyor.

Petrol

Kanıtlanmış küresel petrol rezervleri 20 yıl öncesine oranla bugün yaklaşık yüzde 60 daha fazladır ve petrol üretimi yüzde 25 artmıştır. Eğer geleneksel olmayan yeni fosil yakıt kaynakları (petrol kumu, kaya petrolü, ekstra ağır petrol ve doğal bitüm, vb) dikkate alınırsa, küresel petrol rezervleri mevcut geleneksel rezervlerden dört katı fazla olacaktır.

Petrol çok çeşitli kullanım alanlarıyla hâlâ başta gelen enerji kaynağı olmaya devam ediyor. Bununla birlikte, ana kullanım alanı taşımacılık ve petrokimya sektörlerine kaymaya başladı. Gelecekte petrolün enerji merdiveninin tepesindeki konumu, doğal gaz gibi diğer yakıtlar tarafından sarsılacak.

2011 itibariyle, petrol rezervleri bakımından ilk beş içinde yer alan ülkeler şunlar: Venezuela, Suudi Arabistan, Kanada, İran ve Irak. 2013 itibariyle, net kârları bakımından ilk beşte yer alan petrol ve gaz çokulusluları ise şunlar: Exxon, Gazprom, Shell, Chevron ve PetroChina.

Gaz

Doğal gaz dünya enerji ekonomisine önemli katkılarda bulunmaya devam edecek bir diğer fosil yakıt kaynağıdır. Doğal gaz en verimli enerji üretimi teknolojilerinde giderek daha fazla kullanılmaktadır. Geleneksel doğal gaz rezervleri son yirmi yılda yüzde 36, üretimi ise yüzde 61 arttı. 2010'a oranla kanıtlanmış doğal gaz rezervleri yüzde 3, üretimi ise yüzde 15 arttı.

Gazın arama çalışmaları, geliştirilmesi ve nakliyesi önemli bir yatırım gerektiriyor. Doğal gaza yapılan yatırım ile enerji altyapısı arasında sıkı bir koordinasyon bulunması gerekiyor. Güvenli, sürdürülebilir ve düşük maliyetli (makul fiyatlı) enerji arayışında, dünya geleneksel olmayan enerji kaynaklarına yöneliyor. Kaya gazı bunlardan biri. Bu kaynak Kuzey Amerika gaz piyasalarını altüst etti, diğer bölgelerde ise bu alanda önemli gelişmeler kaydediliyor.

Potansiyel önem taşıyan bir enerji kaynağı olarak kaya gazının ortaya çıkışı, jeopolitik açıdan ve enerji sektörü bakımından ciddi stratejik sonuçlar yaratabilir.

Nükleer

Eldeki bilgilere göre, saptanmış toplam uranyum kaynakları 2008'den bu yana yüzde 12,5 artmış ve şu anki ihtiyaçlara göre 100 küsur yıl yetebilecek düzeydedir. Toplam nükleer elektrik üretimi son yirmi yıldır artış halinde ve üç büyük nükleer kaza bu artışı bazı ülkelerde yavaşlatmış, hatta tersine çevirmiş olmasına rağmen, 2000'lerin ortaları itibariyle yıllık üretim yaklaşık 2 600TWh düzeyine vardı.

Toplam küresel elektrik üretiminde nükleerin payı 1980'lerin sonu itibariyle yüzde 17 gibi yüksek bir noktaya ulaştı, ama o zamandan bu yana inişe geçti ve 2012'de yüzde 13,5'e düştü. Nükleerin enerji üretimi içindeki payında gerçekleşen bu düşüş esas itibariyle Fukuşima nükleer kazasından kaynaklanıyor. Nükleer tesislerin maliyetindeki artış ve yeni tesis inşası için gereken onay süresinin uzunluğu nükleer sanayiye etkiliyor. Öte yandan, özellikle Ortadoğu'nun ve Asya'nın hızla gelişmekte olan ekonomilerinin bulunduğu ülkeler yeni enerji tesisleri kurma girişimi içinde.

Kömür

Çevre konusundaki siciline rağmen, kömür birçok ülkede enerji temininde hâlâ önemli bir role sahip. Kömür dünyada en yaygın fosil yakıt ve 75'ten fazla ülke kömür yataklarına sahip. Kömürün küresel enerji üretiminde bugünkü payı yüzde 40'ın üzerinde, ama bunun önümüzdeki yıllarda düşmesi bekleniyor. Avrupa'daki ve bir ölçüde Kuzey Amerika'daki ülkeler tüketimde alternatif enerji kaynaklarına yöneliyor olmasına rağmen, enerji kaynağı olarak kömürü kullanan ve önemli kömür yataklarına sahip, özellikle Asya'daki gelişmekte olan büyük ekonomilerde durum farklı.

Tek başına Çin bugün dünyanın geri kalan bölümündeki ülkeler kadar kömür kullanıyor. Küresel kömür rezervleri 1993 ila 2011 arasındaki dönemde yüzde 14 azalmış olmakla birlikte, aynı dönemde üretim yüzde 68 arttı. En son verilere göre, kanıtlanmış kömür rezervleri 2010'a oranla yüzde 1, üretim ise yüzde 16 artmış.

Hidroelektrik enerjisi

Hidroelektrik enerjisi bütün dünyada önemli miktarda enerji sağlayan bir kaynaktır ve 100'den fazla ülkede küresel elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 15'ini sağlamaktadır. Hidroelektrik enerjisi alanında kapasite açısından en büyük beş pazar şunlardır: Brezilya, Kanada, Çin, Rusya ve ABD. İzlanda, Nepal ve Mozambik gibi bir kısım başka ülkelerde de hidroelektrik enerjisi tüm elektrik üretiminin yüzde 50'sinin üzerinde bir paya sahiptir.

Küresel düzeydeki kurulu hidroelektrik enerjisi kapasitesi yüzde 8 arttı, ama üretilen toplam elektrik, esas olarak su yetersizliği nedeniyle, yüzde 14 düştü.

Rüzgâr

Rüzgâr, güç bakımından farklılık gösterse de, aşağı yukarı dünyanın her yerinde var. Dünyadaki toplam rüzgâr enerjisi potansiyel kapasitesinin bir milyon GW dolayında olduğu tahmin ediliyor. Bu toplamın sadece yüzde 1'i kullanılmış olsa, bu bile bugün bütün dünyada faaliyet halinde olan tüm elektrik enerjisi üreten tesislerin toplam kapasitesini aşağı yukarı karşılayabilecektir.

Dünya rüzgâr enerjisi kapasitesi 1990'dan beri yaklaşık her üç buçuk yılda bir iki katına çıkıyor.

Güneş

Güneş enerjisi en bol enerji kaynağıdır; doğrudan (güneş ışınımı/radyasyonu) ve dolaylı (rüzgâr, biyokütle, hidro, okyanus, vb) biçimlerde kullanılabilir durumdadır. Güneşin yaydığı toplam enerjinin yaklaşık yüzde 60'ı dünya yüzeyine ulaşmaktadır. Bu enerjinin yüzde 0,1'i bile yüzde 10 verimlilikle dönüştürülebilse, bu, dünyadaki 5 000 GW'lık toplam elektrik üretim kapasitesinin dört katından fazla olacaktır.

Kısmen güneş paneli imalat maliyetlerinin hızla düşmesi nedeniyle, bütün dünyada güneş enerjisi kullanımı hızla artıyor.

Biyoenerji ve atık

Biyoenerji, biyolojik kökenli çeşitli hammaddelerden ve çeşitli dönüştürme teknolojileriyle üretilen bir enerji yakıtları kategorisidir; ısı, enerji, sıvı biyoyakıt ve gaz biyoyakıt üretmekte kullanılır. "Geleneksel biyokütle" terimi esas olarak yakacak odun, odun kömürü ve tarımsal kalıntılar gibi, gelişmekte olan ülkelerde evlerde yemek yapmakta, aydınlatmada ve ısıtmada kullanılan malzemeyi ifade etmektedir.

Selüloz, kâğıt, tütün, pik demir vb üretiminde ağaç kabuğu, talaş, siyah likör, tarımsal kalıntı gibi açığa çıkan yan ürünler biyoenerjiye dönüştürülebilir. Biyoenerjinin toplam birincil enerji teminindeki payının 1990'da yüzde 10 dolayında olduğu tahmin ediliyordu. 1990 ila 2010 arasında biyoenerji tedariki, artan enerji talebi nedeniyle, 38'den 52 EJ'ye yükselmiştir.

Sürdürülebilirlik ve Enerji

Toplumlara bugün dayatılan yol sürdürülebilir değil. Çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları olan bir krizle karşı karşıyayız. Sendikal hareketin savunduğu her şey, hakkaniyet, sosyal adalet ve insana yakışır çalışma tehdit altında. Çevrenin bozulması, artan ekonomik eşitsizlik, ekonomik toparlanmada istihdamın göz ardı edilmesi, insan haklarının (özellikle sendikal hakların) budanması, sosyal güvenlik ağlarının tahribi ve demokrasiye inancın kaybı, bütün bunlar aynı süreç içinde çakışıyor.

IndustriALL Küresel Sendika şu çözümü öneriyor: Sürdürülebilir sanayi politikaları uygulamak için, bugünün ve yarının işçilerine umutlu bir gelecek yaratacak adil bir geçiş. Sürdürülebilir bir gelecek nasıl yaratılacaktır? Verimli, çevreye dönük ("yeşil") üretimi güçlendiren bir enerji sistemi kuralmalıyız. Bunu yaparken, bugün enerji sektöründe çalışan işçilerin yanı sıra geleceğin işçilerine de insana yakışır bir çalışma sağlamayı gözetmeliyiz. Enerji için böyle bir gelecek öngörmek ister istemez, enerji kullanımında dengeyi gözetmeyi, fosil yakıtların çevre açısından sağlıklı bir şekilde kullanılmasını ve yenilenebilir kaynaklara daha fazla dayanılmasını gerektirecektir. Bu hedefe ulaşmak planlı bir çalışma ve adil bir geçiş süreci gerektirecektir. IndustriALL'un sürdürülebilir enerji politikası girişiminin ardındaki kavramlardan bazıları bunlardır.

Enerji sadece bir sanayi ya da sektör olmanın ötesinde, asli bir insan ihtiyacı olarak görülmelidir. Enerji sürdürülebilirlik konusunda birincil öncelik taşıyor.

Enerji ve Çevre

Sürdürülebilirliğin çevre boyutunun birçok yönüyle tartışılması gerekirken birlikte, elbette karşı karşıya olduğumuz en büyük sorun küresel ısınma ve iklimle ilgili olanıdır. Bilimde bu konu kesinlik kazanmıştır. Kasım 2012 ile Aralık 2013 arasında, iklim değişikliği üzerine hakemli dergilerde 9.137 bilimsel tebliğ yayımlandı. Bunlardan 9.136'sı küresel ısınmanın ciddi olduğu ve büyük ölçüde insan faaliyetlerinden kaynaklandığı kanısında. Egemen medya mecralarının bu konuda bilim dünyasında tartışma olduğu yolunda yanlış izlenim yaratma çabaları ise şaşırtıcı değil.

Günümüz medya mecralarını elinde tutan çokuluslu şirketlerin hissedarları arasında enerji alanındaki büyük çıkar çevreleri yer alıyor. Sendikal hareket asbestten balta girmemiş ormanların kesimine, halojenli organik kimyasallara, tütüne kadar birçok konuda buna daha önce de tanık oldu. Egemen ekonomik çıkar çevreleri bu tür konularda hep kuşku yaratmaya çalışıyor, hep bizlerin işi ve aşı için kaygılandığını iddia ediyor ve hep bizleri kendi davalarına çekmeye çalışıyor.

Bunun bilimle hiçbir ilgisi yoktur, her şey trilyonlarca dolar değerindeki fosil yakıt rezervleriyle ilgilidir. Bu rezervlerin değerinin herhangi bir eylem planından zarar görmesi onları kaygılandırıyor. Keza, bunun işçi sınıfı için gerçekten kaygı duymakla da ilgisi yoktur. İklim sorununu inkârdan gelirken istihdamdan kaygı duyuyormuş gibi davrananlarla onlarca yıldır işçilere ve onların sendikalarına saldırırlar, aynı çokuluslu şirketler ve hükümetlerdir.

IndustriALL Küresel Sendika Genel Sekreteri Jyrki Raina'nın dediği gibi, "Bu bir sınıf savaşıdır. Milyarderler kendileri ve paraları için güvenli cennetler yaratırken, iklim değişikliğinin bedelini dünyanın en yoksul halklarının yanı sıra işçiler ödeyecek." Düzmece iklim tartışması, değerlerimize ve ihtiyaçlarımıza saygılı sürdürülebilir bir gelecek kurma acil görevinden dikkatimizi çelmeye hizmet ediyor.

Enerji ve Ekonomi

Dünya ölçeğinde birincil enerji tüketimi yılda yüzde ikinin üzerinde artmaya ve fosil yakıtlar en önemli enerji kaynağımız olmaya devam ediyor. Petrol dünyada hâlâ önde gelen yakıt, ama son altı yılda küresel pazar payını -esas olarak kömür karşısında- kaybetti. Çin şimdi dünyanın en büyük enerji tüketicisi. En büyük tüketim artış oranı Çin ve Hindistan'da gerçekleşti. ABD gibi büyük gelişmiş ülkeler ise önemli enerji kullanıcısı konumunu koruyor.

Tüketimin yılda yüzde beş artması, bugün "yüz yıl yeteceği hesaplanan" kaynakların yaklaşık otuz beş yılda tükenmesine yol açabilir.

Alternatif enerji biçimleri genellikle önemli ekonomik sübvansiyonlar gerektiriyor.

Yasal düzenlemenin genelde gereksiz olduğu ve serbest piyasanın enerji tedarikiyle ilgili sorunların büyük bölümünü çözeceği anlayışı, Enron, WorldCom ve 2008 küresel finansal çöküntü deneyimlerinden sonra bütünüyle gözden düşmüş bulunuyor. Düzenlenmemiş serbest piyasa, birincil enerji ihtiyaçlarının karşılanması açısından ne en verimli ne de en adil çözümdür. Enerji sektörünün tamamı muazzam bir zenginlik yaratmış, ama bu zenginlik ancak bir avuç ülkede toplum yararına dağıtılmıştır.

Enerji ve Toplum

Petrol ve gaz yeraltı kaynaklarını çıkarmaya dayalı sanayilerdir ve madenle birlikte, kamuoyunda olumsuz bir imaja sahiptir. Bu sektörlerdeki çokuluslu şirketlerin özellikle faaliyet gösterdikleri gelişmekte olan ülkelere karşı tutumları kaygı vericidir. Şu örnekler sıralanabilir: işçi haklarının ihlali, çalışma ilişkilerinin yetersizliği, çevreye zarar verilmesi, toplumsal çatışmaların kışkırtılması, diktatörlüklerle gizli anlaşmalar, yolsuzluk ve suçluluk. Gelişmiş ülkelerde ise kuralsızlaştırma ve özelleştirme deneyimi genelde olumsuz sonuç verdi. Bu deneyim, kamu yararı anlayışının içini boşaltmasının yanı sıra, çokuluslu şirketlerce sendikal hakları budamak, çalışma koşullarını kötüleştirmek ve sendikaları kırmak için kullanıldı.

IndustriALL açısından sürdürülebilirlik sorunu temelde bir toplumsal diyalog ve mutabakat sorunudur. Çevreyi korumak için alınan önlemlerin bedelini kim omuzluyor ve ödüyor?

Her sanayi sektörünün ve her bölgenin kendine özgü sorunları ve kaygıları var. Sürdürülebilirlik ancak bu sorun ve kaygıların her biri çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları dengelemeyi amaçlayan, mutabakata dönük bir tutumla ele alınırsa sağlanabilir.

